

Джерела та література:

1. Соціально-економічне становище Автономної Республіки Крим за 2011 рік : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sf.ukrstat.gov.ua>
2. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия : учеб. пособие / Г. В. Савицкая. – 7-е изд., испр. – Мн. : Новое издание, 2002. – 704 с.
3. Фінанси підприємств : підруч. / під ред. А. М. Поддєрьогіна. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2005. – 384 с.
4. Бойчик І. М. Економіка підприємств : навч. посіб. / І. Бойчик, П. Харів, М. Хопчан. – Львів : Сполом, 1999. – 211 с.
5. Altman E. I. Financial Ratios, Discriminant Analysis and the Prediction of Corporate Bankruptcy / E. I. Altman // The Journal of Finance. – 1968. – Sept. – P. 589-609.
6. Taffler R. J. Going, Going, Gone, Four Factors which Predict / R. J. Taffler, H. J. Tisshaw // Accountancy 88 (1003). – 1977. – March. – P. 50-54.
7. Conan J. Variables explicatives de performance et controle de gestion dans les P.M.I. / J. Conan, M. Holder // These d'Etat, CERG, Universite Paris Dauphine. – 1979.
8. Бобрышев А.Н. Методы прогнозирования вероятности банкротства организации / А. Н. Бобрышев, Р. В. Дебелый // Финансовый вестник: финансы, налоги, страхование, бухгалтерский учет. – 2010. – № 1. – С. 17-22.

Тарасова Н.О.**УДК 368****ОРГАНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ СТРАХОВОГО ЗАХИСТУ БУДІВЕЛЬНОЇ КОМПАНІЇ**

Постановка проблеми. В процесі будівництва задіяне багато юридичних та фізичних осіб: проектні організації, заводи-виробники, постачальники матеріалів та обладнання, будівельно-монтажні підприємства, банки та інші економічні суб'єкти, які вклали свій капітал у будівництво. Усі учасники будівельного процесу ризикують не тільки не отримати прибуток, а і втратити свої кошти. Одним з інструментів компенсації можливих фінансових втрат є страхування будівельних ризиків, яке активно розвивається у зарубіжних країнах і не досить розвинене в Україні.

Необхідність в страхуванні будівельно-монтажних ризиків обумовлена жорсткими вимогами замовників, зносом будівельно-монтажного обладнання, великою вартістю будівельних матеріалів і техніки. Відсутність ефективно функціонуючої системи захисту від будівельних ризиків є важливою проблемою в забезпеченні техніко-економічної безпеки діяльності будівельних підприємств та їх працівників. Актуальність поставленої проблеми полягає в необхідності розробки та впровадженні комплексної системи страхового захисту в діяльність будівельних компаній.

Аналіз останніх досліджень. Проблема організації страхового захисту займаються такі вітчизняні науковці як В.Д. Базилевич, Н.М. Внукова, О.О.Гаманкова, А.М. Залетов, С.С. Осадець, Т.А. Ротова, Т.А. Федорова, В.М. Фурман, С.І. Юрій та ін. Однак питанням організації страхового захисту на підприємстві приділено не достатньо уваги. Що ж стосується будівельної галузі, то багато уваги приділяється особливостям функціонування будівельних компаній, пропонуються шляхи вдосконалення їх діяльності, однак питання організації системи страхового захисту залишаються малодослідженими.

Постановка завдання. Метою статті є визначення оптимальної системи страхового захисту будівельної компанії. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішення таких завдань:

- розглянути організацію ризик-менеджменту в компанії;
- визначити особливості будівельної галузі та видів ризиків, які загрожують будівельній компанії;
- запропонувати систему страхового захисту в будівельній компанії.

Результати. Будь-яка підприємницька діяльність пов'язана з ризиком, ступінь якого залежить від можливості підприємця прогнозувати економічну ситуацію, оперативно реагувати на зміни ринку та приймати ефективні управлінські рішення. Тому варто більше уваги приділяти процесу управління ризиками на підприємстві. Основне завдання суб'єктів економічного процесу полягає в розробці та запровадженні заходів спрямованих на зменшення або ліквідацію негативного впливу ризиків на їхню діяльність.

Система ризик-менеджменту спрямована на досягнення необхідного балансу між отриманням прибутку і скороченням збитків підприємницької діяльності. Система управління ризиками має бути інтегрована в загальну політику компанії, її бізнес-плани і діяльність. Головні напрями інтеграції ризик-менеджменту в систему управління підприємства:

1. Процес інтеграції координується керівництвом, кожен співробітник розглядає ризик-менеджмент як частину своєї роботи.
2. Забезпечення безперервності процесу управління ризиками.
3. Охоплення ризик-менеджментом усіх видів діяльності. Розглядаються усі ризики і можливості по їх управлінню [5].

Ризик-менеджмент надає можливість будівельній компанії на ранніх етапах розробки проекту ідентифікувати потенційні небезпеки і вирішити проблеми розподілу відповідальності між її учасниками, їх запобігання, пом'якшення і передачі на страхування [1].

Серед інструментів ризик-менеджменту, які використовуються вітчизняними компаніями найбільш прийнятними є моніторинг та оцінка ризиків. Однак у всьому цивілізованому світі вже давно визнано ефективність такого методу управління ризиками як страхування.

В умовах ринку саме страхова компанія бере на себе відшкодування усіх матеріальних збитків, пов'язаних із застрахованими ризиками. Внаслідок своєї матеріальної зацікавленості у відсутності аварій на будівельному об'єкті, страхові компанії грають організуючу роль в стандартизації і вдосконаленні систем оцінки ризику і попередженні аварій. А в кінцевому підсумку – в зниженні ризиків будівельного підприємства. При страхуванні ризиків будівельної компанії, витрати на заходи щодо попередження аварій фінансує, як правило, страхова компанія. При цьому, постійно удосконалюються системи контролю і забезпечення безпеки на підприємстві. Виходячи з вище сказаного, стає очевидним, що страхування будівельних ризиків не можна недооцінювати.

Практика роботи галузі страхування будівельних ризиків показує, що ризики можуть бути поділені на три основні категорії: вогневі та інші майнові ризики; ризики при будівництві і монтажі обладнання; ризики при випробуванні устаткування. Найбільш поширені страхові випадки при страхуванні будівельних ризиків – пожежі, затоплення (завдання збитку застрахованому майну водою), протизаконні дії третіх осіб і стихійні лиха. Проте, аналіз інформації про великі аварії на будівництві показує, що в половині випадків причинами є низька якість будівництва і монтажу, матеріалів і конструкцій. Крім того, Україні властиві такі ризики, як невиконання термінів будівництва в строк.

Види страхування будівельної компанії: страхування будівельно-монтажних ризиків; страхування гарантійної експлуатації; страхування відповідальності перед третіми особами при будівельно-монтажних роботах; страхування машин від поломок; страхування пересувного обладнання; страхування інженерних споруд. На сьогодні для будівельних компаній найбільший інтерес представляють комплексні програми, що припускають широке покриття різних видів ризиків у рамках одного договору страхування. Так, комплексне страхування будівельно-монтажних ризиків, включає страхування машин і устаткування, відповідальність перед третіми особами, відповідальність працедавця при нещасному випадку. Основні переваги комплексного страхування для корпоративних клієнтів полягають в найбільш широкому наборі необхідного страхового покриття при максимально допустимих знижках [2].

К особливостям страхування будівельно-монтажних ризиків можна віднести тривалий період врегулювання збитків, який може досягати декількох років. Також, будівельно-монтажні ризики характеризуються низькою вірогідністю настання страхових випадків, при високій середній величині страхових виплат. Відповідальність страхової компанії за будівельними ризиками може розтягнутися на декілька років, залежно від термінів будівництва і вказаного в договорі періоду післяпускових гарантій. При цьому найбільша вірогідність великих збитків припадає на етап вступу будівельного об'єкту в експлуатацію [3]. Страхування необхідно практично на кожному етапі будівництва: землевідведення, маркетингові дослідження, архітектурно-конструкторські рішення, проектування, будівельно-монтажні роботи, введення об'єкту в експлуатацію (тестування). Крім того, будівельник несе відповідальність за дефекти (гарантійний період).

Формування системи страхового захисту припускає наявність трьох складових: регламентацію бізнес-процесу страхування; організаційну структуру страхового захисту; єдину методологічну і нормативну базу. Розглянемо кожен складову системи більш детально.

1. Регламентація бізнес-процесу страхування. Технологія ризик-менеджменту базується на представленні його як цілеспрямованої діяльності керівництва компанії і передбачає структуризацію процесу управління ризиком. Бізнес-процес входить в процес системи менеджменту, спрямованої на досягнення запланованого результату діяльності. Бізнес-процес страхування має початок, період дії, моніторинг і закінчення. Процеси страхування можна представити у таблиці.

Таблиця 1. Процеси страхування.

№ п/п	Найменування процесу	Під-процеси
1.	Ініціація	- ідентифікація страхових ризиків; - ранжування ризиків за чинниками дії і наслідками реалізації; - виявлення групи критичних ризиків; - розробка заходів щодо зниження ризиків.
2.	Планування	- визначення витрат на страхування; - розробка страхової програми; - вибір страхової компанії; - проведення оцінки ризиків; - укладення договору страхування.
3.	Реалізація	- врегулювання збитків; - аварійне комісарство; - підвищення кваліфікації в області страхування.
4.	Моніторинг і контроль	- контроль за виконанням страховими компаніями зобов'язань по договорах; - підготовка документів для підтвердження фактів страхових випадків.
5.	Завершення	- аналіз ефективності програм страхування.

2. Організаційна структура страхового захисту передбачає обов'язкову наявність корпоративної системи управління ризиками. На більшості вітчизняних підприємств вона відсутня, що є нонсенсом для індустріальної економіки. Для виконання функцій ризик-менеджменту в будівельній компанії варто ввести в організаційну структуру департамент по управлінню ризиками. Перевагами введення такого департаменту є формування цілісного плану ризик-менеджменту компанії, спеціалізація фахівців на окремих функціях ризик-менеджменту. А недоліками – додаткові витрати на організацію та функціонування відділу, а також на підготовку фахівців. Підпорядкованим департаменту з ризик-менеджменту буде відділ по страхуванню [4]. За своєю структурою система ризик-управління може бути наступна:

Рис. 1. Організаційна структура страхового захисту компанії.

3. Підприємства керуються у своїй діяльності передусім, внутрішніми положеннями та інструкціями, що регламентують порядок здійснення страхування в компанії. Діяльність будівельних компаній зі сторони держави регламентується законами, положеннями, розпорядженнями та листами затвердженими Держфінпослуг. На сьогодні в Україні укладаються тільки договори добровільного страхування будівельно-монтажних ризиків.

Система корпоративного страхового захисту повинна забезпечувати:

- максимальне пом'якшення наслідків реалізації страхових ризиків;
- формування оптимального страхового портфеля компанії;
- зниження ризиків невиконання зобов'язань страховими компаніями;
- адаптивність складових системи до зміни страхових ризиків, динаміки ринку страхування.

Зупинимось детальніше на формуванні страхового портфеля будівельної компанії. Аналіз, оцінка і оптимізація страхового портфеля компанії повинна складатися з наступних етапів: аналізу існуючого страхового портфеля (діючих договорів); аналізу та оцінки збитків; розробки і реалізації відповідної програми страхування. При цьому використовуються наступні джерела інформації по підприємству: діючі договори, надані статистичні дані, довідки про страхові виплати. При аналізі та оцінці збитків ризик-менеджер повинен враховувати, що оптимальна ефективність страхування повинна складати не менше 50-70%. Неefективність витрат на страхування компанії може бути обумовлена підвищеними страховими преміями і франшизами відносно можливих збитків, а також умовами договорів страхування, що істотно обмежують об'єм страхового покриття і реальну можливість страхових виплат.

В результаті організації системи страхування будівельної компанії відбувається переорієнтація менеджменту у бік пріоритетів управління ризиками і стратегічного планування.

Висновки. Таким чином, в статті розглянуто страхування будівельних ризиків як інструменту менеджменту та запропоновано організацію системи страхового захисту будівельної компанії. Впровадження системи страхового захисту в будівельній компанії має на увазі наступні кроки: аналіз поточного стану страхового захисту; аналіз досвіду вітчизняних і зарубіжних будівельних компаній щодо організації системи страхового захисту; розробка нормативної бази по страхуванню; розробка комплексної програми страхування, яка б забезпечувала покриття максимальної кількості ризиків у рамках одного договору; регламентація бізнес-процесу страхування; впровадження засобів моніторингу і контролю, звітності за процесами страхування; розробка системи оцінки ефективності страхового захисту; оптимізація системи за результатами оцінки і аналізу вітчизняного і зарубіжного страхових ринків.

Джерела та література:

1. Габидулин И. Риск-менеджмент при разработке крупных строительных проектов : [Электронный ресурс] / И. Габидулин. – Режим доступа : <http://www.dedal.ua>
2. Корпоративные сверхпакеты : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.uainsur.com>

3. Рынок страхования СМР и ответственности по госконтрактам // Бюллетень Эксперт РА. – М., 2010. – 56 с.
4. Паштова Л. Г. Риск-менеджмент на предприятии / Л. Г. Паштова // Справочник экономиста. – 2003. – № 5. – С. 9.
5. Марцынковский Д. А. Руководство к интеграции систем менеджмента / Д. А. Марцынковский, А. В. Владимирцев, О. А. Марцынковский. – СПб. : Береста; Ассоциация по сертификации «Русский Регистр», 2008.

Чернышов С., Плаксин В.И.

УДК 336.71

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ПОТРЕБИТЕЛЬСКОГО КРЕДИТОВАНИЯ В УКРАИНЕ

В развитых странах широко развита программа потребительского кредитования, которое направлена на удовлетворение спроса на товары массового потребления. Украина молодое государство на пути становления рыночной экономики и соответственно потребительское кредитование начало развиваться относительно недавно. Потребительское кредитование непосредственно влияет на финансовое благополучие граждан и устойчивое положение банковской системы страны, а поэтому эта проблематика является крайне **актуальной**.

Многие исследователи рассматривали проблемы потребительского кредитования в Украине: Меркулов В., Конник А., Лисицина А., Коваль Д. В., Жукова Т.В., Петухова Е.С., Жмайло Н. А., Зайцева Е.С., Кордуняну Е.В. и другие.

Цель работы состоит в обосновании проблем потребительского кредитования в Украине и перспективах их разрешения.

Развитие товарно-денежных отношений в обществе привело к появлению новой формы кредитования – потребительского кредита, потребность в котором является достаточно острой. Лаврушин О. определяет его, как кредит, который предоставляется физическим лицам на потребительские цели. Данная форма кредита не направлена на создание новой стоимости, целью кредитования является удовлетворение нужд заемщика.[1] Другой аспект выделяет Ковалева А. Она рассматривает потребительский кредит не как самостоятельную форму кредитования, а как соединение коммерческого кредита (продажа товаров с отсрочкой платежа) и банковского (ссуды на потребительские цели). Национальный банк Украины в памятке заемщика банка по потребительскому кредиту от 10.11.2008 г., № 40-511/4640-15577 определяет его как кредит, предоставляемый потребителю на приобретение продукции для личных потребностей, которые непосредственно не связаны с предпринимательской деятельностью или выполнением обязанностей наемного работника. В данном определении объектом потребительского кредита является продукция.[3]

В научной литературе под продукцией понимают изделия промышленного предприятия, которые завершены производством, соответствуют государственным стандартам или техническим условиям, приняты ОТК, снабжены документами, удостоверяющими качество, и предназначены для реализации на сторону.

Однако потребительский кредит имеет более широкий спектр применения, чем промышленная продукция.[4] Жмайло М.А. считает, что целесообразно расширить понятие объекта потребительского кредитования и в связи с этим он предлагает использовать категорию “блага”. Благо – это все то, что включает в себе определенный положительный смысл, предмет, явление, продукт труда, удовлетворяющий определенную человеческую потребность и отвечающий интересам, целям, устремлениям людей. В экономической литературе есть и другие определения блага. А. Маршалл, например, под благом понимал все желаемые нами вещи или вещи, удовлетворяющие человеческие потребности. В этом определении блага ограничиваются лишь вещами и предметами, но с развитием товарно-денежных отношений особое место среди благ, необходимых человеку, занимают услуги. Услуги – это целесообразная деятельность человека, результат которой имеет полезный эффект, удовлетворяющий какие-либо потребности человека.[5]

В методическом плане считаем целесообразным использовать системный подход в потребительском кредитовании, который предопределяет рассмотрение в совокупности всех социально-экономических отношений в механизме потребительского кредитования с оценкой синергетического эффекта. Согласно нашей концепции мы считаем правомерным оценивать эффективность благ потребительского кредитования с помощью функции полезности данного объекта управления.

Жмайло М.А. предлагает изменить понятие “продукция” на “блага и услуги”. В этом случае определение потребительского кредита НБУ будет более точным, чем приведенные в учебной литературе. В этой связи предлагается раскрыть сущность тех личных потребностей, на удовлетворение которых выдается потребительский кредит:

- покупка товаров длительного пользования;
- покупка транспортных средств, расходы на их техническое оснащение и хранение (гаражи);
- покупка жилища, расходы на ремонт жилища (установка и реконструкция стен, потолков, крыш, окон, дверей, балконных конструкций, систем отопления и т.п.); при покупке недвижимого имущества в кредит оно выступает и как объект кредитования, и как залог (ипотека), поэтому целесообразно данное